

عباس، طاهر، ۱۹۷۰ - م. / Abbas, Tahir	سرشناسه:
کتاب‌شناسی توصیفی تالیفات علمای اهل سنت در رد سلفیت و وهابیت از آغاز تا کنون / طاهر عباس اعوان	عنوان و نام پدیدآور:
قم، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۴۴۰ ق.، ۱۳۹۷	مشخصات نشر:
۹۹۵ ص: ۵/۱۴۰۵/۲۱: م.م.	مشخصات ظاهری:
۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۴۵۹-۱	شابک:
پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ	مرجع تولید:
فیبا	وضعیت فهرست‌نویسی:
کتابنامه	یادداشت:
سلفیه -- دفاعیه‌ها و ردیه‌ها -- کتابشناسی	موضوع:
Salafiyah -- Apogetic works -- Bibliography	موضوع:
وهابیه -- دفاعیه‌ها و ردیه‌ها -- کتابشناسی	موضوع:
Wahhabiyah -- Apogetic works -- Bibliography	موضوع:
مجتهدان و علما -- دیدگاه درباره تکفیر(قهه) -- کتابشناسی	موضوع:
Ulama -- Excommunication (islamic law) -- Bibliography	موضوع:
اهل سنت -- دیدگاه درباره وهابیه -- کتابشناسی	موضوع:
Sunnites -- Views on Wahhabiyah -- Bibliography	موضوع:
سلفیه -- نظر اهل سنت -- کتابشناسی	موضوع:
Salafiyah -- Views of sunnite -- Bibliography	موضوع:
جامعه المصطفی ﷺ العالمية، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ	شناسه افزوده:
Almustafa International University/Almustafa International Translation and Publication center	شناسه افزوده:
ZV۷۸۳۵/ص۷۲۱۳۹۷	رده‌بندی کنگره:
۰۱۶/۲۹۷۴۱۶	رده بندی دیویی:
۵۴۱۶۲۹	شماره کتابشناسی ملی:
فیبا	وضعیت رکورد:

BP۱۱۶۶

تمام حقوق برای ناشر محفوظ است

کتاب‌شناسی توصیفی تالیفات علمای اهل سنت در رد سلفیت و وهابیت از آغاز تا کنون

مؤلف: طاهر عباس اعوان

چاپ اول: ۱۳۹۹ ش / ۱۴۴۲ ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: چاپخانه دیجیتال المصطفی ﷺ ● قیمت: ۱۴۳۰۰۰۰ ریال / € 15 ● شمارگان: ۵۰۰

مراکز پخش

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸:

تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ / تلفکس: (داخلی ۱۰۵) / ۰۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵

◀ ایران، قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه. تلفن: ۰۲۵ - ۳۲۱۳۳۱۰۶

pub_almustafa

http://buy-pub.miu.ac.ir

miup@pub.miu.ac.ir

با تشکر از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید این اثریاری رساندند.

● ناظر گرافیک: مسعود مهدوی

● مدیر انتشارات: مصطفی نوبخت

● ناظر فنی: سید محمدرضا جعفری

● مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

با توجه به هزینه‌ها و مشکلات عدیده، هر شخص حقیقی یا حقوقی که اقدام به چاپ، بازنویسی، کپی، تکثیر و یا هرگونه برداشت جهت تهیه کتاب و تبدیل آن به جزوه، cd، فایل الکترونیکی pdf، اسکن، عکسبرداری و یا انتشار در فضای مجازی نماید، شرعاً مجاز نمی‌باشد و پیگرد قانونی خواهد داشت.

کتاب‌شناسی توصیفی

تألیفات علمای اهل سنت در ردّ سلفیت و وهابیت از آغاز تا کنون

طاهر عباس اعوان

مرکز بین‌المللی
ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این رو، مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیّبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام می‌باشد.

جهانی شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی اقتضا دارد که دانش پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد. بالندگی مراکز آموزشی در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعة المصطفی علیه السلام العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

پیش‌گفتار

قرآن کریم و سنت پیامبر اکرم ﷺ مهم‌ترین منابع دریافت آموزه‌های دینی برای مسلمانان است. در طول تاریخ اسلامی، جریان‌ها و فرقه‌های گوناگونی به وجود آمدند که برداشت‌های فکری خود را کاملاً حق دانسته و دیگران را طرد می‌کردند. اندیشمندان مسلمان به نقد علمی برخی از مهم‌ترین افکار پرداخته‌اند.

افکار اهل حدیث با خوانش جدید ابن تیمیه حرانی (متوفی ۷۲۶هـ) و شاگردش ابن قیم با شعار سلفی‌گرایی در قرن هشتم مطرح شد. برداشت‌های غیر اصولی و آراء شاذ ابن تیمیه اعتراض علمی و عملی عالمان مذاهب اسلامی را در پی داشت؛ به گونه‌ای که تا قرن دوازدهم داعیه‌ای برای طرح عقاید ویژه وی در جامعه علمی و فرهنگی جهان اسلام وجود نداشت. با فعالیت فرهنگی - سیاسی محمد بن عبدالوهاب و شکل‌گیری حکومت آل سعود بار دیگر سلفی‌گرایی با پیدایش وهابیت شکل گرفت. وهابیت با شعار سلفیت در صدد نفی مذاهب اسلامی برآمد و با دلارهای نفتی در سراسر جهان به تبلیغ آموزه‌های ظاهرگرایی افراطی پرداخت.

موضع‌گیری علمی اندیشمندان مسلمان (اعم از شیعه و سنی) در چند قرن اخیر برای نقد و نقض افکار انحرافی و خشونت‌آمیز سلفی‌ها به صورت کتاب و مقالات نشر یافت. ترویج گسترده این انحرافات فکری در جهان، ضرورت معرفی اکثر آثار نقد و ردیه‌های نشریافته در جهان اسلام به زبان‌های عربی، فارسی و اردو برای همگان به ویژه اصحاب علم و اندیشه را دوچندان کرد.

اثر حاضر با عنوان «کتاب‌شناسی توصیفی تألیفات علمای اهل سنت در رد سلفیت و وهابیت» کوششی گران سنگ از فاضل ارجمند حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای طاهر عباس اعوان می باشد. ضمن تشکر ویژه از ایشان، از ریاست محترم پژوهشگاه، مدیر گروه تاریخ و ناظر علمی جناب آقای حجت الاسلام والمسلمین شیخ حسین عبدالحمیدی و ارزیاب این پژوهش جناب آقای حجت الاسلام والمسلمین مولائی نیا، و نیز از تلاش دست‌اندرکاران اجرایی و خدمات پژوهشی قدردانی می‌شود.

پژوهشکده علوم اسلامی

فهرست

مقدمه	۱۷
اختلاف فکری	۱۷
انواع معرفی کتب و رساله‌های ردود	۲۰
۱. فصول، ابواب یا عنوان فهرست ردود	۲۰
۲. مقاله‌ها	۲۲
۳. رساله‌ها	۲۲
۴. رد شخصیت معین	۲۲
۵. موضوع معین	۲۳
۶. کتب مستقل	۲۳
الف) معجم المؤلفات الاسلامية في الرد على الفرقة الوهابية	۲۳
ب) کتاب شناسی نقد وهابیت معرفی آثار اندیشمندان مسلمان	۲۶
۷. مجموعه‌ها	۲۹
ویژگی‌های تحقیق حاضر	۳۰
۱. تاریخ، افکار و جنایات سلفیت	۳۳
مراد از سلف و سلفیت	۳۳
۱. معنای لغوی سلف	۳۴
۲. معنای اصطلاحی	۳۵
قید صالح برای سلف قید احترازی است یا قید توضیحی؟	۳۶
سلفی از دیدگاه علمای اهل سنت	۴۱
مقصود از سلفی در این تحقیق	۴۳
مسائل مورد اختلاف بین اهل سنت و سلفی‌ها	۴۸

۱. مسائل اعتقادی ۴۸
- الف) اخبار صفات ۴۸
- ب) حیات الانبیاء والأولیاء ۵۴
- ج) سماع الموتی ۵۹
- د) توسل ۶۲
- هـ) سفر برای زیارت قبور ۷۰
- و) بنای بر قبور ۷۸
- ز) تبرک ۸۴
- ح) شفاعت ۹۱
- ط) عید میلاد النبی ﷺ ۹۵
- ی) تکفیر ۱۰۵
۲. اختلاف اهل سنت با سلفیت در مسائل فقهی ۱۲۶
- الف) تقلید ۱۲۶
- ب) رفع یدین ۱۳۰
- ج) مسئله قرائت خلف الامام ۱۳۴
- د) آمین بالجهر ۱۳۶
- هـ) نماز تراویح ۱۳۸
- و) طلاق ثلاثة در مجلس واحد ۱۴۱
- جنایات سلفی‌ها ۱۴۲
۱. جنایات سلفیه در قرن سوم تا پنجم ۱۴۲
- الف) خلافت عباسی و حنابله ۱۴۲
- ب) فتنه حنابله در قرن چهارم ۱۴۵
- عدم اجازه حنابله برای دفن طبری مورخ و مفسر اهل سنت در قبرستان مسلمانان ۱۴۵
- ذکر فتنه الحنابله ببغداد ۱۴۸
- ج) فتنه حنابله در قرن پنجم ۱۵۱
- آتش زدن ضریح مقدس امام موسی کاظم و امام محمد تقی ۱۵۲
- فتنه بین شافعیه و حنابله ۱۵۸
۲. جنایات سلفیه در سایه دولت آل سعود ۱۵۹
- الف) مصاحبه شمس‌الدین بوروبی ۱۶۰

- ب) مروری بر جنایات آل سعود _____ ۱۶۶
- یکم. جنایات وهابیت در عیینه _____ ۱۶۸
- دوم. جنایات عبدالعزیز بن محمد بن سعود در حریمله _____ ۱۶۸
- سوم. حمله آل سعود به مکه _____ ۱۶۸
- چهارم. جنایات آل سعود در مدینه _____ ۱۶۹
- پنجم. جنایات آل سعود در قطیف _____ ۱۶۹
- ششم. جنایات وهابیت در احساء _____ ۱۶۹
- هفتم. حمله دیگر به احساء در سال ۱۲۱۰ ق _____ ۱۷۰
- هشتم. حمله به کربلا در سال ۱۲۱۶ _____ ۱۷۰
- نهم. حمله به طائف در سال ۱۲۱۷ _____ ۱۷۱
- دهم. حمله به مکه در سال ۱۲۱۷ _____ ۱۷۲
- یازدهم. محاصره جدّه در سال ۱۲۱۸ _____ ۱۷۲
- دوازدهم. حمله به مکه در سال ۱۲۲۱ _____ ۱۷۳
- سیزدهم. حمله به نجف اشرف در سال ۱۲۲۲ _____ ۱۷۴
- چهاردهم. حمله به سوریه _____ ۱۷۴
- پانزدهم. اماکن مقدسه که توسط وهابی‌ها تخریب شدند _____ ۱۷۵
- مروجین افکار سلفیت از علمای حنابلة، قبل از ابن تیمیه _____ ۱۷۹
۱. بر بهاری _____ ۱۸۰
۲. ابن بطه عکبری _____ ۱۸۱
۳. ابویعلی ابن فراء _____ ۱۸۲
- مروجین سلفیت از ابن تیمیه به بعد _____ ۱۸۳
۱. ابن تیمیه، تقی الدین _____ ۱۸۳
۲. ابن قیم جوزی از مدافعان جدی تفکر ابن تیمیه _____ ۱۸۶
۳. محمد نذیر حسین _____ ۱۸۷
۴. صدیق حسن خان قنوجی ثم بهوپالی _____ ۱۸۹
۵. اسماعیل دهلوی _____ ۱۹۱
۲. تألیفات علمای حنفیه در ردّ سلفیت _____ ۱۹۷
- ابوحنیفه و اهل حدیث _____ ۱۹۸
- امام ابوحنیفه و ائمه اثنا عشر علیهم السلام _____ ۱۹۹

- ٢٥٥ ١. خلفای بنی امیه در دوران امام ابوحنیفه (٨٥ - ١٥٥ ق / ٦٩٩ - ٧٦٧ م)
- ٢٥٥ ٢. خلفای بنی عباس معاصر امام ابوحنیفه (٨٥ - ١٥٥ هـ / ٦٩٩ - ٧٦٧ م)
- ٢٥١ ٣. اساتید و شیوخ ابوحنیفه
- ٢٥١ ٤. شاگردان ابوحنیفه
- ٢٥٢ ٥. آثار ابوحنیفه
- ٢٥٢ ٦. وفات ابوحنیفه
- ٢٥٤ اباطیل وهابیه
- ٢٥٦ اثبات المولد والقیام
- ٢٥٩ أحسن الکلام فی اثبات المولد والقیام
- ٢١١ اشباع الکلام فی اثبات المولد والقیام
- ٢١٤ الاصول الاربعه فی تردید الوهابیه
- ٢١٨ أطیب البیان فی رد تقویة الایمان
- ٢٢٢ آفتاب محمدی بجواب شمع محمدی
- ٢٢٥ الافهام والافحام أو قضایا الوسیلة والقبور فی ضوء سماحة الاسلام
- ٢٢٨ الانتصار والترجیح للمذهب الصحیح
- ٢٣٥ آه مهجوران
- ٢٣٨ ایضاح المرام فی ترک القراءة خلف الامام تحقیق مسئله قراءة مقتدی
- ٢٤٥ البصائر لمنکر التوسل باهل المقابر
- ٢٤٣ تاریخ نجد و حجاز
- ٢٤٨ تاریخ نجدیه یعنی حقیقت وهابیه
- ٢٥١ تحقیق الحق المبین فی اجوبه مسائل اربعین
- ٢٥٣ الترحیب بنقد التانیب
- ٢٥٨ تسکین الاذکیا فی حیاة الانبیاء
- ٢٦١ تنبیه الغافلین علی تحریف الغالین
- ٢٦٣ تنزیة الحق المعبود عن الحیّز والحدود
- ٢٦٧ توقیر الحق
- ٢٧٥ جاء الحق وزهق الباطل
- ٢٧٣ جامع الشواهد فی اخراج الوهابیین عن المساجد
- ٢٧٨ المجرح علی کتاب البخاری

- ۲۸۴ جمال قاسمی _____
- ۲۸۶ الجواب المشكور على اسئلة القبور _____
- ۲۹۰ چرا در داخل نماز رفع یدین نمی‌کنیم _____
- ۲۹۳ حدیث اورائل حدیث (حدیث و اهل حدیث) _____
- ۲۹۷ حسام الحرمین علی منکر الکفر والمین _____
- ۳۰۳ حقائق الفقه بجواب حقیقة الفقه _____
- ۳۰۵ حول التوسل والاستغاثه _____
- ۳۰۹ خیر الزاد لیوم المعاد _____
- ۳۱۱ الدرر السنیه فی الرد علی الوهابیه (ترجمه اردو) _____
- ۳۱۳ راحة العینین فی ترک رفع الیدین _____
- ۳۱۶ رسائل اعظمی _____
- ۳۲۱ رساله سلیمان باشا لرد رساله السعود _____
- ۳۲۵ زلزله _____
- ۳۲۸ سلفی کون خفی یا غیر مقلد (سلفی کیست حنفی یا غیر مقلد) _____
- ۳۳۲ سماع الموتی المقلب باثبات السماع و الشعور لمجملة اهل القبور _____
- ۳۳۶ سیف الابزار المسلول علی الفجار (الکفار) _____
- ۳۴۰ الشهاب الثاقب علی المسترق الکاذب _____
- ۳۴۳ افتراقات وهابی‌ها باهل سنت _____
- ۳۴۶ شواهد الحق فی الاستغاثه بسید الخلق _____
- ۳۵۲ الصوارم الهندیه علی مکر شیاطین الدیوبندیة _____
- ۳۵۸ طائفه منصوره _____
- ۳۶۲ عقاید اهل سنت و الجماعت در ردّ وهابیت و بدعت _____
- ۳۶۶ علماء المسلمین و جهلة الوهابیین _____
- ۳۶۸ علمی محاسبه (محاسبه علمی) _____
- ۳۷۰ غیر مقلدیت چند اشکاف حقیقتین (غیر مقلدیت و چند واضح حقائق) _____
- ۳۷۳ غیر مقلدین امام بخاری کی عدالت میں (غیر مقلدین در دادگاه امام بخاری) _____
- ۳۷۶ فتح المبین فی کشف مکائد غیر المقلدین _____
- ۳۷۹ فتنه اهل حدیث _____
- ۳۸۲ الفجر الصادق فی الرد علی الفرقة الوهابیه المارقة _____

- ۳۸۵ _____ فرقہ اہل حدیث پاک و ہند کا تحقیقی جائزہ (بررسی تحقیقی فرقہ اہل حدیث پاک و ہند)
- ۳۸۸ _____ فقہ حنفی پر اعتراض کے جوابات (جواب اعتراضات بر فقہ حنفی)
- ۳۹۱ _____ قرۃ العین بجواب نور العین
- ۳۹۳ _____ القول الجلی فی مسلک شاہ ولی
- ۳۹۵ _____ کشف النور عن اصحاب القبور (وفیہ کرامات الاولیاء بعد الموت)
- ۳۹۹ _____ الکلام المفید فی اثبات التقلید
- ۴۰۲ _____ الکوکیہ الشہابیہ فی کفریات ابی الوہابیہ
- ۴۰۶ _____ کیا ابن تیمیہ علماء اہل سنت والجماعت میں سے ہیں؟ (آیا ابن تیمیہ از علماء اہل سنت والجماعت است؟)
- ۴۰۹ _____ مثنوی وہابی نامہ
- ۴۱۲ _____ مجموعہ رسائل
- ۴۱۹ _____ مجموعہ رسائل و مقالات در رد سلفیت غیر مقلدین
- ۴۲۵ _____ مَحْقُ التَّقْوَلِ فِي مَسْئَلَةِ التَّوَسُّلِ
- ۴۲۷ _____ مسائل غیر مقلدین
- ۴۳۱ _____ مطالعہ غیر مقلدیت
- ۴۳۵ _____ مقالات ابوالمأثر
- ۴۴۰ _____ مقام حیات المسمی بہ مدارک الاذکیا فی حیاة الانبیاء
- ۴۴۴ _____ المنحة الوهبیة فی الرد علی الوہابیة
- ۴۴۷ _____ الهند اور اعتراضات کا علمی جائزہ (بررسی علمی اعتراضات بر المہند)
- ۴۵۱ _____ المہند علی المہند معروف بہ تصدیقات لدفع التلبیسات
- ۴۵۶ _____ نداء الحق
- ۴۵۸ _____ نصرت الحق بجواب دین حق فی تنقید جاء الحق
- ۴۶۰ _____ نفحات القرب والاتصال باثبات التصرف لاولیاء اللہ تعالیٰ والکرامہ بعد الانتقال
- ۴۶۲ _____ وہابیت بے نقاب
- ۴۶۴ _____ هؤلاء هم الخوارج
- ۴۶۹ _____ ہدیہ اہل حدیث
- ۴۷۳ _____ آب حیات
- ۴۷۹ _____ ۳. تألیفات علمای مالکیہ در ردّ سلفیت
- ۴۷۹ _____ امام مالک بن انس (۹۳-۱۷۹ق)

۱. امام مالک بن انس و ائمه اثنا عشر عليهم السلام ۴۷۹
۲. خلفای بنی امیه در دوران امام مالک بن انس ۴۷۹
۳. خلفای بنی عباس معاصر امام مالک بن انس ۴۸۰
- کتاب مربوط به اعلام مالکیه ۴۸۳
۱. تحاف الکائنات ببيان مذهب السلف و الخلف في المتشابهات ۴۸۴
۲. تحاف اهل الزمان باخبار ملوک تونس و عهد الامان ۴۸۷
۳. تحقيق الآمال فيما ينفع الميت من الاعمال ۴۹۰
۴. الحقائق الاسلاميه في الرد على المزاعم الوهابية بادللة الكتاب والسنة النبويه ۴۹۳
۵. حول الاحتفال بذكرى المولد النبوي الشريف ۴۹۶
۶. داعيه و ليس نبياً (قراءة نقدية لمذهب الشيخ محمد بن عبد الوهاب في التكفير) ۴۹۸
۷. الدرر السنیه و ثيقه تکفیریه ۵۰۳
۸. الدين الجديد الوهابية و الوهابيون (۱۸۱۱- ۱۸۱۹ ميلادی) ۵۰۹
۹. الرد على الوهابي في القرن التاسع عشر ۵۱۴
۱۰. رد على مذهب الوهابيين ۵۱۷
۱۱. رسالة علماء تونس إلى الضال الوهابي ۵۲۱
۱۲. الزيارة النبوية بين البدعة و الشريعة ۵۲۴
۱۳. لمع الشهاب في سيرة محمد بن عبد الوهاب ۵۲۷
۱۴. مصباح الظلام في المستغيثين بخير الانام في اليقظة و المنام ۵۳۳
۱۵. مفاهيم يجب ان تصحح ۵۳۵
۱۶. براءة الاشعرين من عقايد المخالفين ۵۳۸
۱۷. المنح الالهية في طمس الضلالة الوهابية ۵۴۱
۴. تألیفات علمای شافعیه در ردّ سلفیت ۵۴۵
- امام شافعی (۱۵۰- ۲۰۴ هـ.ق) ۵۴۵
۱. امام شافعی و ائمه اثنا عشر عليهم السلام ۵۴۵
۲. خلفای بنی عباس هم عصر امام شافعی (۱۵۰- ۲۰۴ هـ) ۵۴۵
۳. شیوخ امام شافعی ۵۴۶
۴. شاگردان امام شافعی ۵۴۶
۵. وفات ۵۴۷
- تألیفات علمای شافعی در رد سلفیت ۵۴۸

١. اتحاف الاذکبیا بمجواز التوسل بالانبياء والاولياء ٥٤٨
٢. اتحاف الزائر و اطراف المقيم للسائر في زيارة النبي ٥٥١
٣. اتقان الصنعة في تحقيق معني البدعة ٥٥٣
٤. اثبات الكرامات للأولياء ٥٥٦
٥. إرغام المبتدع الغبي بمجواز التوسل بالنبي ٥٥٩
٦. إقناع المؤمنین بتبرک الصالحين ٥٦١
٧. بدع السلفية الوهابية في هدم الشريعة الاسلامية ٥٦٤
٨. البيان الموثق دراسة موثقة لمقالات الفرق الثلاثة ٥٦٩
٩. تحفة الزوار إلى قبر النبي المختار ٥٧١
١٠. التعريف باوھام من قسم السنن إلى صحيح و ضعيف ٥٧٧
١١. الجوهر المنظم في زيارة القبر الشريف للنبي المكرم ٥٨٠
١٢. حسن المقصد في عمل المولد ٥٨٣
١٣. حیات الانبياء بعد وفاتهم ٥٨٧
١٤. خلاصه الكلام في بيان امراء البلد الحرام ٥٩٠
١٥. الدرّة المضيئة في الرد على ابن تيمية ٥٩٤
١٦. الدرر السنية في الرد على الوهابية ٥٩٦
١٧. رساله في الرد على ابن تيمية في مسئله حوادث لا أول لها ٥٩٩
١٨. رفع المنارة لتخریج احاديث التوسل و الزيارة ٦٠٢
١٩. الروائح الذكية في مولد خير البرية ٦٠٩
٢٠. سعادة الدارين في الرد على الفرقتين الوهابية و مقلدة الظاهرية ٦١١
٢١. السلفية مرحلة زمنية مباركة لا مذهب إسلامي ٦١٣
٢٢. السيف الصقيل في الرد على ابن زفيل ٦٢١
٢٣. شفاء السقام في زيارة خير الأنام ٦٢٤
٢٤. صريح البيان في الرد على من خالف القرآن ٦٢٨
٢٥. عقايد الاحاد والوثنية عند السلفية الوهابية ٦٣٥
٢٦. فتنه و هابية ٦٣٣
٢٧. فصل الخطاب في رد محمد بن عبدالوهاب ٦٣٥
٢٨. مصباح الانام و جلاء الظلام في رد شبهة البدعي النجدي التي اضل بها العوام ٦٣٩
٢٩. المقالات السنية في كشف ضلالات احمد بن تيمية ٦٤٥

٣٠. من فضائح كتاب التوحيد لمحمد بن عبد الوهاب ٦٤٩
٣١. المواهب اللدنية بالمنح المحمدية ٦٥٤
٣٢. نصيحة لآخواننا علماء نجد ٦٦٠
٣٣. نصرة الامام السبكي برد الصارم المنكي لابن الهادي ٦٦٥
٣٤. نصيحة الذهبي إلى ابن تيمية ٦٦٨
٣٥. النقد القويم لما كتبه ابن تيمية على عمران بن حصين ٦٧٣
٣٦. وفاء الوفا باخبار دارالمصطفى ٦٧٧
٥. تأليفات علمای حنابلة در ردّ سلفيت ٦٨١
- امام احمد بن حنبل (١٦٢-٢٤١هـ.ق) ٦٨١
١. امام احمد بن حنبل وائمه اثنا عشر عليهم السلام ٦٨١
٢. خلفای بنی عباس هم عصر امام احمد بن حنبل (١٦٢-٢٤١هـ.ق) ٦٨١
٣. «ماجراى محنه» ٦٨٤
- تأليفات علمای حنابلة در رد سلفيت ٦٨٧
١. آفة اصحاب الحديث والرد على عبد المغيث ٦٨٧
٢. الاجوبة النجدية عن الأسئلة النجدية ٦٩١
٣. اسرار المعارج في اخبار الخوارج ٦٩٦
٤. إنتفاع الأموات بإهداء التلاوات والصدقات و سائر القربات ٧٠١
٥. تهكم المقلدين بمن ادعي تجديد الدين ٧٠٥
٦. جوابات في الزيارات ٧٠٨
٧. الحنابلة و اختلافهم مع السلفية المعاصرة في العقائد والفقاه والتصوف ٧١٠
٨. دفع شبه التشبية بالكف التنزية في الرد على المجسمة والمشبة ٧١٦
٩. الرحلة الحجازية والرياض الانسية في الحوادث والمسائل العلمية ٧٢١
١٠. رد ابن تيمية ٧٢٦
١١. رد رساله ابن عبد الوهاب ٧٢٨
١٢. رد على دعوة الشيخ محمد بن عبد الوهاب ٧٣٢
١٣. رد على محمد بن عبد الوهاب ٧٣٤
١٤. الرد على المتعصب العنيد المانع من ذم يزيد ٧٣٦
١٥. رد قصيده صنعانى ٧٤٢
١٦. الرد على من اتبع غير المذاهب الاربعة ٧٤٦

١٧. الرد المنيف في رد على آل عبد اللطيف _____ ٧٥٠
١٨. رسالة (رد محمد بن عبد الوهاب) _____ ٧٥٥
١٩. رسالة المرضية في الرد على الوهابية _____ ٧٥٦
٢٠. رسالة في الرد على محمد بن عبد الوهاب _____ ٧٦١
٢١. رسالة في الرد على دعوة الشيخ محمد بن عبد الوهاب _____ ٧٦٧
٢٢. رسالة: عبدالله بن عيسى _____ ٧٦٨
٢٣. السحب الوايلة على ضرائح الحنابلة _____ ٧٧١
٢٤. الصواعق الالهية في الرد على الوهابية _____ ٧٧٧
٢٥. الصواعق والرعود في الرد على ابن سعود _____ ٧٨٦
٢٦. قرة العين في الرد على ابي بطين _____ ٧٨٩
- «قصيده بُردة» _____ ٧٩١
- الف) متن قصيده برده _____ ٧٩٢
- ب) عناوين قصيده برده _____ ٧٩٣
- ج) برخی شروح و تراجم قصيده برده _____ ٧٩٣
- شخصیت ابي بطين _____ ٧٩٤
٢٧. القول السديد في جواز التقليد _____ ٧٩٥
٢٨. كشف الغمة في الرد على من كَفَرَ الامة _____ ٧٩٧
٢٩. مطالع السعود بطيب اخبار الوالي داود (تاريخ العراق ونجد) _____ ٨٠١
- ظهور آل سعود _____ ٨٠٢
٣٠. النقول الشرعية في الرد على الوهابية _____ ٨٠٩
٣١. الوسيط بين الافراط والتفريط _____ ٨١٣
- علماء و بيوت علمى حنابلة مخالفين محمد بن عبد الوهاب و نهضت ايشان _____ ٨١٧
- الف) اسامى عالمان و فقهاى حنابلة مخالفين شيخ نجدى و نهضت ايشان _____ ٨١٩
- ب) خاندان و بيوت علمى حنابلة كه مخالف نهضت شيخ نجدى بودند _____ ٨٢٨
- _____ ٨٣١

مقدمه

اختلاف فکری

خالق ذوالجلال برای معرفت و عبادت خود، جن و بشر را خلق فرمود و در این باره در قرآن کریم فرمود: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾.^۱

بعد از خلق ابوالبشر حضرت آدم علیه السلام نسل آدم روزبه روز به قبایل متعدد و به شکل و شمایل و زبان های مختلف را رو به ازدیاد گذاشت. علت اختلاف قبایل از منظر قرآن، شناخت یکدیگر بود، اما انسان این اختلاف را موجب تفاخر دانست و به این طریق به وادی ضلالت فرو رفت؛ در این باره قرآن فرموده است:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا﴾ * إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ * إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ.^۲

نزد خداوند کریم مکرم ترین فرد از افراد بشر با تقوا بود، اما این انسان خود را مکرم دانست، و دیگران را ذلیل و حقیر تصور کرد.

انسان ها بعد از متفرق شدن به زمین، به آیین و ادیان مختلف رو آوردند، خداوند کریم برای هدایت بشر انبیاء و رسولان را فرستاد: ﴿يَا مَعْشَرَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلَىٰ أَنْفُسِنَا وَغَرَّبْنَاهُمْ حَيَاةَ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَافِرِينَ﴾.^۳

۱. ذاریات، آیه ۵۶.

۲. حجرات، آیه ۱۳.

۳. انعام، آیه ۱۳۰.

این سنت الهی است که در هر زمان برای هدایت بشر رسول فرستاد. سلسله ادیان الهی و غیر الهی ادامه داشت، تا این‌که هزار و چهارصد سال پیش، برای هدایت بنی آدم و برای منسوخ کردن ادیان قبلی و برای تکمیل دین مبین اسلام خاتم الانبیاء سید الکونین حضرت محمد بن عبدالله ﷺ را به رسالت مبعوث کرد و کسانی که به نبوت آن حضرت ایمان آوردند و شهادتین به زبان جاری کردند، محکوم به اسلام شدند و جان و مال و ناموس آن‌ها به حکم شریعت محمدی حفظ شد.

و بنص صریح کلام الله مجید دین اسلام با معرفی امیرمؤمنان علی علیه السلام به عنوان جانشین پیامبر صلی الله علیه و آله از همه جهت کامل شد: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾^۱

و در حدیث آمده است که «حلال محمد حلال الی یوم القيامة و حرام محمد حرام الی یوم القيامة»^۲.

بعد از وفات رسول خدا صلی الله علیه و آله صحابه جلیل‌القدر، در فهم فرامین رسول خدا صلی الله علیه و آله و آیات قرآن افکار متعدد داشتند؛ حتی عمر وفات رسول خدا را انکار کرد، تا این‌که ابوبکر از قرآن برایش ثابت کرد که موت برای رسول خدا امر حتمی است؛ این اولین اختلاف میان این دو صحابه بود.

از این به بعد ظرف یک هفته ده‌ها اختلاف میان صحابه درباره دین به وجود آمده بود. حضرت علی علیه السلام و بنی هاشم و جمعی از اصحاب برجسته در حمایت از علی علیه السلام یک طرف و عده‌ای از مهاجران و انصار در طرف دیگر.

از این به بعد بحث اختلاف شروع شد، که تا عصر حاضر ادامه دارد، عمده‌ترین اختلاف میان شیعه و اهل سنت همین بحث خلافت است. شیعیان برای اثبات این مطلب صدها بلکه هزاران کتاب نوشته‌اند، که بعضی از آن‌ها عبارتند از: *الشافی فی الامامة*، نوشته سید مرتضی علم الهدی، *الفین*، نوشته علامه حلی، *احقاق الحق و ازهاق الباطل*،

۱. مائده، آیه ۳.

۲. کلینی، کافی، ج ۱، ص ۵۹.

نوشته (شهید ثالث) قاضی نورالله شوشتری، *عبقات الانوار*، نوشته علامه سید میر حامد حسین موسوی لکهنوی، *الغدیر*، نوشته علامه سید عبدالحسین امینی و غیره.^۱
 بعد از وفات حضرت ختمی مرتبت محمد مصطفی ﷺ تا عصر حاضر صدها فرقه در بین مسلمانان به وجود آمده است و تمام این فرق با هم اختلاف جوهری داشته و دارند و در رد یکدیگر کتاب‌ها و رساله‌ها نوشته‌اند.

اما در طول تاریخ بسیار کم بودند فرقی که مدعی باشند آنچه ما از قرآن و سنت فهمیدیم همین مراد خدا و رسول خداست. آن‌ها مخالفان خود را متهم به کفر و شرک می‌کردند، البته گروه نواصب و خوارج و غلاة، چون نزد تمام فرقه‌های اسلامی منکر ضروریات هستند، محکوم به کفر هستند این گروه منحصرأً خارج از جرگه مسلمانان هستند.
 اما در میان امت پیامبر ﷺ از دل فرق اهل سنت فرقه‌ای به وجود آمده است که مدعی هستند که اصل تعلیمات قرآن و سنت پیش ماست و بقیه همه کفر و شرک است. این گروه به همین اکتفا نکرده‌اند، بلکه بعد از فتاوی به کفر و شرک برای مخالفان، جهاد با آن‌ها را واجب دانسته‌اند و بر این باورند که مخالفان همه باید سلفی و وهابی شوند، یا این‌که چون مشرک و کافر هستند باید کشته شوند؛ از این رو، از منظر این گروه خون، مال، ناموس مسلمانان عالم اعم از اهل سنت و شیعه مباح است.^۲ این فرقه به نام سلفیة و وهابیت شهرت دارد.

موضوع تحقیق

پیروان مذاهب چهارگانه اهل سنت در رد انحرافات فکری و عقیدتی فرقه ضاله سلفیة و وهابیة از آغاز پیدایش تا عصر حاضر کتاب‌ها و رساله‌های فراوانی نوشته‌اند.
 در این تحقیق سعی کردیم علاوه بر مرور اجمالی تاریخ، عقاید، افکار و جنایات این فرقه، تألیفات و نویسندگان علمای اهل سنت در رد سلفیت را به صورت توصیفی معرفی کنیم.

۱. برای توضیحات و تفصیلات کتاب‌هایی همانند کتب مذکور به کتاب دیگر این قلم به نام «کتاب‌شناسی

توصیفی تألیفات علماء شیعه در رد کتب اهل سنت» مراجعه شود.

۲. مستندات این فتاوی و افکار در متن نوشته حاضر ذکر شده‌اند.

بنابر این موضوع این تحقیق: «کتاب‌شناسی توصیفی علمای اهل سنت در ردّ سلفیت و وهابیت از آغاز تا کنون است. نیاز است قبل از شروع بحث، پیشینه این ردیه‌نویسی و امتیازات تحقیق حاضر را اجمالاً تحریر کنیم.

پیشینه تحقیق

دانشمندان اهل سنت و شیعه در معرفی کتب ردیه‌نویسی، مطالب فراوانی نوشته‌اند. این معرفی کتب به‌عنوان ردیه‌نویسی به چند نوع تقسیم می‌شود؛ مثلاً بعضی دانشمندان وقتی در رد سلفیت و وهابیت کتاب نوشته‌اند، در همین کتاب عنوان فهرست کتب در رد وهابیت و سلفیت باز کرده‌اند و بعضی‌ها به صورت مستقل مربوط به این موضوع در ادوار مختلف کتب، رسائل و مقالات اجمالاً و تفصیلاً نوشته‌اند.

اما اکثریت قاطع از این نویسندگان فقط به نام کتاب و نام نویسنده اکتفا کرده‌اند؛ البته بعضی از نویسندگان در کل کتاب و رساله خود فقط چند ردیه را تا حدی به صورت توصیفی معرفی فرموده‌اند. لذا جا داشت که یک تحقیق مفصل درباره این ردیه‌ها نوشته شود که علاوه بر معرفی توصیفی کتاب معرفی مؤلف هم باشد. تحقیق حاضر سعی و کوشش در همین راه است. قبل از این‌که درباره روش تحقیق حاضر بنویسیم، اجمالاً به مرور نوع معرفی فهرس ردیه‌نویسی می‌پردازیم:

انواع معرفی کتب و رساله‌های ردود

ردیه‌نویسی‌ها درباره عقاید و افکار انحرافی فرقه‌های ضاله و ادیان باطله، انواع و اقسام گوناگون دارد. ما در اینجا فقط به انواع ردیه‌ها درباره وهابیت و سلفیت اشاره می‌کنیم.

۱. فصول، ابواب یا عنوان فهرست ردود

بعضی از علما در رد سلفیت و وهابیت کتاب نوشته‌اند. برای تکمیل مباحث در کتاب خود فهرستی از کتب ردود پیشین مربوط به موضوع را به عنوان فصل، باب یا فهرست ردود

نوشته‌اند. در این‌گونه کتاب‌ها فقط به ذکر اسم کتاب و مؤلف اکتفا شده است. کتاب‌های این‌چنینی که داخل آن‌ها فهرست ردود باشد، اگرچه زیاد هستند، اما تعداد اسامی کتب ردود را بیشتر از صد عنوان ننوشته‌اند؛ لذا فقط به چند نمونه اشاره می‌شود.

مثل فهرست کتب در رد وهابیت در کتاب *التوسل بالنبی وجهله الوهابیین*، نوشته ابی حامد بن مرزوق. ابن مرزوق در رد وهابیت این کتاب را نوشته و برای تکمیل بحث خود ۴۳ عنوان کتاب از تألیفات اهل سنت در رد محمد بن عبدالوهاب نجدی عمده از معاصرین نجدی از صفحه ۲۵۰ تا ۲۵۵ را معرفی کرده است.

الدررالسنية في الرد على الوهابية (ترجمه اردو)، نوشته سید احمد بن زینی دحلان المفتی المکی الشافعی (متوفی ۱۳۰۴هـ)، مترجم: محمد حبیب الرحمان بدایونی هندی حنفی. مترجم فهرست ردود اهل سنت به وهابیت را در این کتاب اضافه کرده است.

نصيحة الذهبی الی ابن تیمیه، نوشته شمس‌الدین محمد بن احمد ذهبی (متوفی ۷۴۸هـ) ناشر این کتاب در صفحه ۵۴ تا ۶۷ فهرست کتب را معرفی کرده، که در رد ابن تیمیه نوشته شده‌اند، این کتاب را در همین تحقیق معرفی کرده‌ایم.

فرقه وهابی و پاسخ به شبهات آن‌ها؛ اصل کتاب در زبان عربی به نام *البراهین الجلیه فی رفع تشکیکات الوهابیه*، از علامه سید محمد حسن قزوینی (متوفی ۱۳۸۰هـ) است. مرحوم علامه علی دوانی این کتاب را به فارسی ترجمه کرده و یک مقدمه مفصل افزوده‌اند. ایشان در این مقدمه در دو جای کتاب صفحه ۲۷ تا ۲۹ و صفحه ۵۹ تا ۶۱ فهرست چندین عنوان ردود علمای اهل سنت به وهابیت نوشته‌اند.

ردیه‌های کتاب تقویه الایمان، نوشته عبدالحکیم خان شاهجهان پوری، ایشان در کتاب داستان برطانوی مظالم علاوه بر مباحث دیگر در رد وهابیت، یک فهرست بعضی ردیه‌های علمای اهل سنت به کتاب *تقویه الایمان* از اسماعیل دهلوی مروج اصلی افکار وهابیت در شبه قاره را نیز نوشته است.

همین‌طور کتاب‌های دیگر که در آن‌ها چندین عنوان کتب و رسائل مربوط به رد

سلفیت، وهابیت، نجدیت، آل سعود و در رد ابن تیمیه معرفی شده‌اند. که ذکر آن‌ها بحث را طولانی می‌کند، از همین باب هستند.

۲. مقاله‌ها

بعضی دانشمندان این چنین فهرس را به شکل مقاله نوشته‌اند؛ مثل مقالات آقای عبدالله محمد علی در مجله *تراثنا* (عربی) به عنوان «معجم المؤلفات الاسلامیة فی الرد علی الفرقة الوهابیة». قابل ذکر است که این مقالات بعداً به صورت کتاب مستقل هم به چاپ رسیده‌اند، که بعداً معرفی می‌شود.

۳. رساله‌ها

بعضی دانشمندان رساله‌هایی به صورت مستقل در این باره نوشته‌اند، که شامل فقط اسمای کتب ردود وهابیت و سلفیت هستند؛ مثل جزوه سید محمد رضی رضوی که هشتاد عنوان کتاب در رد وهابیت معرفی کرده است.

اگرچه سعی و کوشش این دانشمندان بستر تحقیق برای بعدی‌ها را فراهم کرده است و ما منکر فواید چنین تحقیقات و فهرست‌نویسی هم نیستیم. این چنین فهرس برای اطلاع‌رسانی خوب هستند، اما محقق را سیراب نمی‌کند.

۴. رد شخصیت معین

بعضی دانشمندان یک کتاب یا رساله مستقل در رد شخصیت معین نوشته‌اند و در آن ردیه‌های دانشمندان اهل سنت مربوط به آن شخص و افکار و عقاید وی معرفی شده‌اند؛ مثل کتاب *ابن تیمیه جلد سوم*، از حبیب طاهر شمیری.

معرفی ۹۰ نفر از دانشمندان معروف ناقدین و رادین ابن تیمیه از معاصرین ابن تیمیه گرفته تا عصر حاضر.

چنین گزارشاتی ولو اجمالاً هم باشند، نسبت به گزارش کلی‌گویی مفید هستند؛ چون حداقل در این گزارش موضوع معین و مشخص است.

۵. موضوع معین

بعضی از دانشمندان درباره موضوع خاص کتب ردود مربوط به این موضوع را اجمالاً یا تفصیلاً معرفی کرده‌اند.

مثل کتاب شناسی تکفیر، از اباذر نصر اصفهانی که ۵۲۸ اثر در کل کتاب معرفی کرده، که ۲۳۵ کتاب، ۲۴۰ مقاله، ۴۹ پایان‌نامه و ۴ ویژه‌نامه در این کتاب اعم از شیعه و اهل سنت در رد تکفیر تا حدی به صورت تفصیلی معرفی شده‌اند. محقق محترم علاوه بر این، کتاب شناسی دیگری هم در موضوعات مختلف، مثل کتاب شناسی حج، کتاب شناسی فدک، کتاب شناسی کاظمین و غیره انجام داده است، که این‌ها هم چاپ شده‌اند، که در جای خود قابل تقدیر و تشکر است. خداوند کریم توفیقات ایشان را بیفزاید. اما این کتاب شناسی تکفیر از دیگر عناوین کتاب شناسی ایشان از لحاظ معرفی توصیفی بهتر است، البته اگر چند عنوان در این کتاب شناسی تکفیر معرفی نمی‌شد، خیلی بهتر بود، چون ضرر معرفی آن عناوین بیشتر از نفع آن‌هاست؛ مثل عمدة المقال فی کفر اهل الضلال و... .

وازهمین باب است مقاله آقای رسول جعفریان درباره معرفی کتب و رسائل مربوط به میلاد پیامبر و جواز برگزاری مراسم، که تعداد آن‌ها بیش از سیصد کتاب است. فهرست اجمالی این کتب و رسائل در کتاب مقالات تاریخی چاپ شده است.

۶. کتب مستقل

هرچند دایره کار تحقیق محدود و مختصر باشد، امکان اشتباه کم است و هرچند دایره کار تحقیق مفصل و وسیع باشد، امکان اشتباه زیادتر است. در اینجا به عنوان نمونه دو کتاب مستقل که با موضوع ما مرتبط است و در بازار موجود هستند مختصراً مورد بررسی قرار می‌گیرند. این دو کتاب اگرچه در باب خود بی نظیرند، اما به خاطر وسعت کار، اشتباهاتی هم دارند.

الف) معجم المؤلفات الإسلامية في الرد على الفرقة الوهابية

مؤلف: عبدالله محمد علی، ناشر: مرکز الزهراء الاسلامیة، تاریخ: ۲۰۰۹م / ۱۴۳۰هـ، تعداد صفحات: ۴۸۰.

این کتاب اولین بار به صورت مقاله در مجله *تراثنا* از قم ایران چاپ شده بود. بعداً با اضافات و اصلاحات مفصل جداگانه به صورت کتاب به چاپ رسید.

این کتاب در باب خودکاوشی است، بی نظیر و خدمتی بی بدیل است. در این کتاب ۸۲۲ کتاب از عامه و خاصه و زیدیه در ردّ وهابیت معرفی شده‌اند. تا حدی که طبق اطلاع بنده این کتاب در جامعیت از اولین کارهایی است که وجود دارد. لذا اشتباهات، جزء لاینفک چنین کاری است.

در این اثر معرفی کتاب‌ها به هیچ عنوان یکسان نیست. بعضی به چند سطر معرفی شده‌اند و بعضی‌ها به چند صفحه، و همین‌طور ۹۵ درصد زندگی‌نامه مؤلفان نوشته نشده‌اند. لذا معلوم نشد که نویسنده می‌خواست زندگی‌نامه مؤلفان را بنویسد، یا نه، اگر نمی‌خواست، چرا بعضی‌ها را نوشته و اگر می‌خواست، چرا حالات زندگی صدها نفر از این مؤلفان که دم دست هستند و در کتب تراجم به دست می‌آیند را ننوشته است! والله اعلم ما فی الصدور. و اشتباهاتی نیز در کتاب وجود دارد، که در جای خود باید مورد بررسی قرار گیرد و ظاهراً مؤلف نیز در صدد اصلاح کتاب می‌باشد.^۱

۱. علاوه بر این، چند اشتباه جدی و فنی در این تحقیق دیده شده، که باید اصلاح شوند؛ مثلاً الف) کتاب شماره ۲۲۱ *جاء الحق* نوشته مفتی احمد یار خان اشرفی، ایشان سنی حنفی بریلوی است و در این کتاب به عنوان شیعه معرفی شده و ما همین کتاب و مؤلف را در تحقیق حاضر توضیحاً معرفی کردیم. منبع نویسنده *معجم المؤلفات* چون تألیفات شیعه در شبه قاره است، اصل اشتباه در منبع است، حرف بنده این است که اینجا همان اشتباه بدون نقد تکرار شده است.

ب) کتاب شماره ۸۱۹ به عنوان *یاعلی مدد* نوشته عابد حسین انصاری سهانپوری؛ مؤلف این کتاب شیعه است و اتفاقاً درباره عقاید شیعه نوشته است و مخاطب این کتاب شیعه هستند، نه وهابی‌ها، در این کتاب از معانی «یاعلی مدد» بحث شده است، که زمانی که شیعه «یاعلی مدد» می‌گویند مراد از این چه معنی در ذهن آن‌ها باشد، اما صاحب *معجم المؤلفات* درباره این رساله این‌طور نوشته:

«وهی رساله رد المؤلف فیها علی الفرقة الوهابیه التي تدعی ان من قال (یاعلی) فهو مشرک».

این دعوی بدون دلیل و این ترجمه رجماً بالغیب است.

اصل کتاب به زبان اردو است، ترجمه این کتاب به نام *القول الاسد* از علامه سید کلب باقر جائسی هر دو نزد حقیر موجودند.

محرک اصلی تحریر این رساله و هم‌مین‌طور ترجمه فارسی آن اصلاح عقاید شیعه است؛ به این معنی که نویسنده و مترجم به شیعیان خطاب می‌کنند که وقتی شما «یاعلی مدد» می‌گویید، نیت شما درباره این ندا چیست؟ سپس چند معنی مطرح کرده و گفته که مراد شما باید واسطه و وسیله باشد، نه این‌که مؤثر *فی الوجود* یا استقلالیت در خلق رزق و غیره.

زمانی این رساله «یاعلی مدد» تحریر شده بود، خود میان شیعیان شبه قاره هند یک جنجال بود، بعضی‌ها حامیان این رساله و بعضی‌ها مخالفان این رساله بودند. یکی از دانشمندان هند به نام مرتضی جونپوری ردیه بر رساله «یاعلی مدد» نوشته بود، که متقابلاً گفته‌های جونپوری ردّ شده بود. این سلسله رد و اثبات یک داستان مفصل است که فعلاً از حیطة موضوع ما خارج است. مقصود این است که این کتاب ربطی به رد وهابیت ندارد و این عبارت «وهی رساله رد المؤلف فیها علی الفرقه الوهابیه التي تدعی ان من قال (یاعلی) فهو مشرک» برداشت اشتباه محض است.

ج) هم‌مین‌طور بعضی عناوین تکراری هستند، مثلاً شماره ۷۳۰ و ۷۳۵ رساله «نصره الحسینیه» از علامه سید علی بن سید دلدار علی نقوی است، نه از سید دلدار علی غفران مآب، یعنی این رساله را فرزند دوم آیت‌الله علامه سید دلدار علی غفران مآب (متوفی ۱۲۳۵هـ) به نام سید علی بن سید دلدار علی (متوفی ۱۲۵۸هـ) تحریر کرده است.

هم در منبع اصلی یعنی *تألیفات شیعه در شبه قاره* اشتباه است، و هم در *معجم المؤلفات*، هم عنوان تکراری است و هم نام مؤلف اشتباه است.

د) یک دانشمند شیعه به عنوان اختلاف فکری با دانشمند شیعه دیگر، اگر کتاب تحریر کرده است این عالم شیعه به عنوان وهابی معرفی شده است. چنین نمونه‌هایی هم در *معجم المؤلفات* دیده شده‌اند، مثلاً:

کتاب شماره ۴۹۸ «*شعیت بین وهابیت و اورو*» این کتاب به زبان اردوست، ترجمه این عنوان *ورود وهابیت در تشیع* است، از عنوان کتاب هم معلوم است که یک شیعه به رد شیعه دیگر نوشته است، اما ترجمه عربی این عنوان را نویسنده این‌طور نوشته است، *الدفاع عن الشیعة والتشیع و ردّ الشبهات الوهابیه*، معلوم است که این ترجمه اشتباه است.

نویسنده کتاب *ورود وهابیت در تشیع قاضی سعید الرحمن پاکستانی* مستبصر است، که بعداً در پاکستان مروج عقاید انحرافی شیخیه شده بود و ایشان این کتاب را در ردّ آقای حافظ سیف‌الله (متوفی ۱۹۸۴م) که ایشان هم مستبصر بود، نوشته است.

در پاکستان شیعیان به دو گروه عمده تقسیم شده بودند، یکی می‌گفت: فلانی‌ها غالی و شیخی هستند، و دیگری می‌گفت: فلانی‌ها مقصر و وهابی هستند. این نزاع میان شیعیان پاکستان از سال (۱۹۶۰) شروع

ب) کتاب‌شناسی نقد وهابیت معرفی آثار اندیشمندان مسلمان

مؤلف: اباذر نصر اصفهانی، تدوین: پژوهشکده حج و زیارت، ناشر: مؤسسه فرهنگی هنری مشعر، تاریخ: ۱۳۹۱ ه.ش.

از لحاظ کتاب‌شناسی در نقد وهابیت این جامع‌ترین و مفصل‌ترین تحقیق است که تا تاریخ انتشار این کتاب انجام شده است.

به گفته مؤلف از طریق منابع مختلف اعم از کتابخانه‌ای و اینترنتی ۲۳۸۳ اثر از دانشمندان مسلمان در این کتاب معرفی شده‌اند، که از میان آن‌ها ۱۷۶۳ مورد نوشته‌های نویسندگان شیعی و ۶۲۰ مورد آثار نویسندگان اهل سنت است؛ همچنین از بین آثار شیعیان ۱۱۲۴ مورد کتاب ۴۴۵ مقاله و ۱۹۴ پایان‌نامه حوزوی و دانشگاهی^۱. این کتاب مشتمل بر دو فصل و یک مقدمه است:

شد و تا امروز (۲۰۱۸) هم ادامه دارد. قصه این نزاعات دراز است. مقصود این است که این کتاب هم هیچ ربطی به وهابیت ندارد؛ این مربوط به نزاع داخلی فکری و عقیدتی شیعیان است. و جالب این است که در همین کتاب یعنی معجم المؤلفات الاسلامیه حافظ سیف‌الله در یک جا به عنوان وهابی معرفی شده است، و در شماره ۴۱ چهل و یک ذیل حرف الف کتاب از همین حافظ سیف‌الله به عنوان «اسلامین ماتم» (یعنی العزاء فی الاسلام) بالاردو، در ردّ وهابیت معرفی شده است. اگرچه این امکان هست که یک شخصیت در یک زمان مروج افکار وهابیت و در زمان دیگر ناقد وهابیت باشد؛ اما در فرض معین ما این امکان اصلاً وجود ندارد، تفصیلات این داستان به فرصت دیگر. خلاصه کتاب معجم المؤلفات الاسلامیه فی الرد علی الفرقة الوهابیه قابل تقدیر و تشکر است، اما احتیاج به ویرایش و اصلاحات جدی دارد.

قابل ذکر است که یک دفعه بنده حقیر در منزل حضرت آیت‌الله علامه سید محمد رضا حسینی جلالی کشمیری (دامت برکاته) اتفاقاً با مؤلف معجم المؤلفات الاسلامیه فی الرد علی الفرقة الوهابیه ملاقات کردم و در آنجا به مؤلف به این اشتباهات اشاره کردم، مؤلف محترم چون در حال ویرایش و اضافات مشغول این کتاب است و قرار است ایشان این کتاب را تجدید چاپ کند، ان شاء الله در آینده این اشتباهات اصلاح خواهند شد.

۱. کتاب‌شناسی نقد وهابیت، ص ۱۱.

فصل اول معرفی کتب اهل سنت؛ این فصل به دو بخش مشتمل است، کتب دانشمندان اهل سنت و کتب مستبصرین.

فصل دوم معرفی کتب، پایان نامه‌ها، و مقاله‌های شیعه از صفحه ۱۳۵ تا ۴۴۸، از این به بعد به همین ترتیب نمایه‌هاست. در این فصل کتب شیعه دوازده امامی و زیدیه معرفی شده‌اند. یکی از عمده‌ترین ویژگی‌های این کتاب همین تفکیک نمایه‌هاست، که یک محقق با کمترین وقت از این انبوه اطلاعات، مطلب خود را اخذ می‌کند.

بدون شک محقق محترم برای جمع‌آوری این اطلاعات خیلی زحمت کشیده است و خدمتی بزرگی برای مسلمانان و محققان انجام داده است.

محقق محترم علاوه بر این، کتاب‌شناسی دیگری هم در موضوعات مختلف، مثل کتاب‌شناسی حج، کتاب‌شناسی فدک، کتاب‌شناسی کاظمین و غیره انجام داده است، که این‌ها هم چاپ شده‌اند.

بدیهی است که چنین کاری با این وسعت خالی از اشتباهات نیستند، علاوه بر این که فقدان تراجم نویسندگان این کتب ردود که مؤلف عمداً حالات زندگی این‌ها را ذکر نکرده است، بعضی اشتباهات باید اصلاح شوند؛ البته اشتباهات تاپیی مورد بحث ما نیستند، اما بعضی اشتباهات معنوی و جوهری باید مورد توجه و اصلاح واقع شوند.^۱

۱. از باب نمونه به چند عنوان اشاره می‌شود، که به عنوان رد وهابیت معرفی شده، درحالی که ربطی به رد وهابیت ندارند؛ مثل:

۱. جلاء العینین بمحاكمة الاحمدین، (احمد بن عبدالحلیم بن تیمیة، احمد بن محمد بن حجر الهیثمی) از نعمان بن محمود آلوسی بغدادی. (کتاب‌شناسی نقد وهابیت، ص ۱۳).

که در رد ابن تیمیة معرفی شده است، این کاملاً اشتباه است، مثل این که نویسنده کتاب‌شناسی نقد وهابیت مثل دیگر نویسندگان، اصل کتاب را ندیده و به نقل در نقل اکتفا فرمودند.

آلوسی نه فقط این که در این محاکمه ابن تیمیة را نقد نکرده، بلکه بر عکس ابن حجر هیثمی مکی را که در رد ابن تیمیة نوشته بود، با قلم تند نقد کرده و به دفاع ابن تیمیة همت گذاشته است.

آلوسی در این کتاب، ابن تیمیة را در فهرست انبیاء، خلفاء و ائمه کبار تحریر کرده است، که به خاطر اعلاء کلمه حق از دست شرور الناس مصائب دیده‌اند و به شهادت رسیده‌اند. (جلاء العینین، ص ۳۲/۳۳).

کتاب *جلاء العینین* را سلفیه به تیراژ زیاد چاپ و نشر می‌کند، اولین بار این کتاب در مصر مطبع بولاق به امر صدیق حسن خان نواب بهوپال هند غیر مقلد چاپ شده بود. همه می‌دانند که در شبه قاره هند مروج افکار سلفیت و ابن تیمیه، صدیق حسن خان سهم بزرگی دارد، حتی در هند ایشان از پیشوایان سلفیت حساب می‌شود.

و خود آلوسی در رد مسئله توسل کتابی به نام *شقائق النعمان فی رد شقائق ابن سلیمان* نوشته است، این کتاب در رد داود بن سلیمان بن جرجیس حنفی آفندی نقشبندی خالدی، صاحب کتاب *صلح الاخوان من اهل الایمان و بیان الدین القیم فی تبرئه ابن تیمیه و ابن القیم* نوشته است.

و همین‌طور کتاب دیگر آلوسی به نام *الآیات البیتات فی عدم سماع الاموات* که در تأیید سلفیه نوشته است. آلوسی در کتاب *جلاء العینین* به تعریف و تجلیل ابن تیمیه از صفحه ۲۳ تا ۳۳ که بحث کرده است. اما برای معرفی ابن حجر فقط نصف صفحه کتاب و نزدیک به سی صفحه کتاب به آباء و اجداد و شاگردان ابن تیمیه جداگانه اختصاص داده است.

اما این اباحت درباره ابن حجر اصلاً در کتاب مطرح نیستند. جالب این است که با وجود همه این ترجیحات وهابی‌ها می‌گویند که آلوسی منصفانه محاکمه کرده است؛ در این باره محقق کتاب این‌طور نوشته است:

«وكانت طريقة المؤلف في هذا الكتاب ان سطره على طريقة محاكمة يحاكم فيه بعدل وانصاف...» (*جلاء العینین*، ص ۵).

آلوسی در سراسر کتاب یا از ابن تیمیه دفاع کرده است، که در این مسائل توسل، استغاثه، زیارت، شدالرحال و غیره حق با ابن تیمیه است، یا قول ابن تیمیه را تأویل کرده است، که مراد ایشان این نیست که مخالفان ابن تیمیه می‌گویند، بلکه مراد ابن چنین است.

خلاصه کلام این‌که این کتاب ربطی به رد وهابیت ندارد، بلکه به دفاع از وهابیت تحریر شده است.

۲. اربعین حسینی، مؤلف: ارباب قمی محمد بن محمد تقی (۱۲۴۱-۱۲۷۳ هـ).

محل نگهداری: کتابخانه مرعشی.

این کتاب در فهرست تألیفات شیعه در رد وهابیت، به عنوان نسخه خطی معرفی شده. در این باره عرض می‌شود اولاً این کتاب در سال ۱۳۷۲ و ۱۳۷۹ ش در قم از انتشارات اسوه دوباره چاپ رسیده است. ثانیاً این کتاب هم هیچ ربطی به رد وهابیت ندارد.

در این کتاب چهل مجالس حسینی از آقای ارباب چاپ شده‌اند. آقای ارباب چهل عناوین مربوط به عزاداری سیدالشهدا علیه السلام را انتخاب فرموده و مباحث را ادامه داده است.

۷. مجموعه‌ها

بعضی دانشمندان مطالبی درباره موضوع متن کتب ردود مربوط به این موضوع را جمع‌آوری کرده‌اند؛ مثل *رسائل میلاد رسول عربی*، از محمد عبد الاحد قادری و *رسائل میلاد النبی*، از صلاح‌الدین سعیدی.

اگر قرار است چنین کتاب‌هایی در رد وهابیت مطرح شوند، تمام کتب شیعه مربوط به توحید، عدل، نبوت، امامت، مقاتل و غیره که عقاید شیعه در آن به اثبات رسیده و اقوال مخالفان شیعه رد شده‌اند. باید در این فهرست اضافه شوند، در این صورت تعداد آن‌ها ۱۷۶۳ نیست، بلکه بیش از ۵۰ هزار عنوان می‌شود، معلوم است که مراد مؤلف این نیست.

در ضمن در «فهرست کتابخانه مرعشی»، ج ۲۰، شماره ۷۸۷۳ این کتاب معرفی شده است بنده به اصل منبع رجوع کردم، در آنجا اشاره به این نشده است که این در رد وهابیت است. لذا تمام کتاب‌هایی که به عنوان امامت، تحریف قرآن، بداء، علم انبیاء وائمه، رجعت، عزادری و غیره که به هیچ عنوان ربطی به رد وهابیت ندارند، بلکه بعضی از این‌ها فقط به رد بعضی شبهات اهل سنت به شیعه است، این چنین کتاب‌ها را در فهرست رد وهابیت معرفی کردن، نه فقط فایده ندارد، بلکه یک نوع دشمن‌تراشی هم هست، که وهابی‌ها به اهل سنت می‌گویند که شما که به رد ما کتب می‌نویسید، نزد شیعه شما هم وهابی هستید، ما همه می‌دانیم که مباحث مذکوره صدها سال است که مورد اختلاف میان دانشمندان اهل سنت و شیعه هستند.

۳. همین‌طور بعضی کتب شیعه که در رد یک عالم شیعه دیگر نوشته شده‌اند، در اینجا به عنوان رد وهابیت معرفی شده‌اند؛ مثلاً:

«*شيعت بين واپيت کاورد*»، به فارسی *ورود وهابیت در تشیع*، از قاضی سعید الرحمن علوی مستبصر در رد حافظ سیف‌الله مستبصر، هر دو مستبصر و هر دو شیعه، ضمن معرفی کتاب (*معجم المؤلفات الاسلامیه فی الرد علی الفرقه الوهابیه*) توضیحات نوشته شده‌اند؛ این کتاب و چندین کتب دیگر به خاطر عدم التفات به بحث حقیقی در فهرست کتب شیعه در رد وهابیت معرفی شده است و نویسندگان نقل در نقل مرتکب این اشتباه شده‌اند. همین‌طور کتاب «یا علی مدد» از عابد حسین سهارنپوری مرحوم که توضیحات درباره این، در معرفی *معجم المؤلفات* نوشته شده است، هیچ ربطی به رد وهابیت ندارد، و جالب این است که یک طرف کتاب «یا علی مدد» در رد وهابیت معرفی شده است (کتابشناسی *تقد وهابیت*، ص ۲۸۸) و کتابی که سید مرتضی حسین جون پوری در رد این رساله به نام *الرد علی القول الاسد فی ترجمه یا علی مدد* نوشته بود، این هم در رد وهابیت معرفی شده است (کتابشناسی *تقد وهابیت*، ص ۲۱۸).

در این مجموعه بیش از هشتاد عنوان کتب و رسائل از علمای اهل سنت متقدمین و متأخرین مربوط به اثبات میلاد النبی و در رد وهابیت در هشت جلد از لاهور و کراچی پاکستان به چاپ رسید است.

از طرف سلفیت و وهابیت هم یک مجموعه مشتمل بر هفت عنوان کتب و رسائل میلاد به نام رسائل فی حکم الاحتفال بالمولد النبوی در دو جلد، مربوط به رد میلاد النبی از طرف دارالعاصمه ریاض سعودیه در سال ۱۴۱۹هـ / ۱۹۹۸م به چاپ رسیده است.

ویژگی‌های تحقیق حاضر

اینجانب با بضاعت کم علمی سعی بر این داشتم که یک کتاب‌شناسی توصیفی از تألیفات اهل سنت در رد سلفیت افراطی و وهابیت، همراه با ذکر زندگی‌نامه نویسندگان بنویسم و حد توان این کار را انجام دادم. این‌که تا چه حد در این کوشش موفق شدم، داوری این مطلب را به خوانندگان این کتاب می‌سپاریم.

نکات مهم این تحقیق

الف) سعی کردم در این کتاب‌شناسی هیچ کتاب شیعه دوازده امامی، زیدیه و اسماعیلیه در رد سلفیت و وهابیت معرفی نشود. تمام کتب معرفی شده در این تحقیق متعلق به مذاهب چهارگانه اهل سنت هستند.

ب) این کتاب مشتمل بر یک مقدمه و چهار فصل است.

در مقدمه معرفی مذاهب چهارگانه اهل سنت و توضیح اختلاف آن‌ها با سلفیت در مسائل اعتقادی و فقهی، سپس در اکثر مسائل اختلافی اجمالاً کتب اهل سنت در رد سلفیت هم معرفی شده‌اند.

در مقدمه علاوه بر جنایات سلفیت در طول تاریخ، معرفی اجمالی از سران سلفیت هم بحث شده است.

فصول چهارگانه طبق مذاهب چهارگانه تقسیم شده‌اند.

در ابتدای هر فصل اولاً مطالب درباره امام این مذهب، سپس کتب مربوط به تراجم

علمای این مذهب معرفی شده‌اند، سپس فقط تألیفات همان مذهب در رد سلفیت و وهابیت معرفی، و بعد از آن اجمالاً درباره مؤلف کتاب حنفی، شافعی، مالکی، حنبلی مطالب نوشته شده‌اند.

ج) در معرفی این کتاب سعی شده است، که به عنوان نمونه از متقدمین، متأخرین و معاصرین و از تمام نقاط عالم عرب و عجم کتب معرفی شوند، تا برای جهانیان روشن شود که این ردود اهل سنت به سلفیت در یک زمان خاص یا در منطقه خاص تعلق ندارند؛ بلکه همیشه دانشمندان اهل سنت در تمام نقاط عالم اسلام، امت را از خطر و انحرافات فکری و عقیدتی سلفیت و جنایات آن‌ها مطلع می‌کردند.

د) برای معرفی کتاب‌ها، خود را ملتزم کردم اولاً متن اصل کتاب ملاحظه، و سپس معرفی شود؛ این التزام تا حدی درباره ۳ مذهب حنفیه، شافعیه و مالکیه از مذاهب چهارگانه انجام شده است، به جز چند مورد محدود؛ اما در تألیفات علمای حنابله در رد سلفیت با این‌که در این تحقیق بیشتر وقت به همین فصل اختصاص داده شده بود، متأسفانه این التزام محقق نشد، و این به خاطر عدم دستیابی به کتب علمای حنابله است، و علت اصلی کم بود کتب علمای حنابله این است که سلفیه، آل سعود و مزدوران آن‌ها دست به خیانت زدند و کتب علمای حنابله را نابود یا مخفی کردند و دانشمندان و علمای خود را که با افکار آن‌ها مخالف بودند، یا زیر بار حرف باطل آن‌ها نمی‌رفتند، به قتل رسانده‌اند. درباره چنین جنایاتی داخل این فصل و مقدمه اشاره شده است.

ه) معرفی توصیفی کتب و مؤلفان، در این تحقیق یکنواخت نیست و علت یکنواخت نبودن، اهمیت کتاب و مؤلف و همین‌طور تأثیر کتاب در سلفیت و اهل سنت است؛ یعنی در معرفی توصیفی لا محاله تأثیر کتاب و شخصیت مؤلف آن مؤثر بود.

و در این شکی نیست که تألیفات اهل سنت در رد سلفیت، وهابیت و غیرمقلدین بیشتر از تألیفات شیعه در رد این فرقه هستند، چون این آتش انحراف فکری و عقیدتی که هزاران نفر از مسلمانان را به کام مرگ برده و آن‌ها را از راه بی‌راه برده است، داخل خانه اهل سنت

روشن شد، به‌طور طبیعی باید دانشمندان اهل سنت بیشتر از دیگران در اطفای این شعله‌های نابودکننده فعالیت‌های علمی و عملی انجام دهند.

تا حد مطالعه اینجانب، فقط اهل سنت بیش از دوهزار کتاب و رساله کوچک و بزرگ در رد سلفیت تألیف کرده‌اند.

بعد از تکمیل این پروژه به همین روال کتب شیعه معرفی خواهند شد، ان شاءالله.

طاهر عباس اعوان